
Recenzje / Reviews

Recenzja pracy zbiorowej pt. *Rachunkowość w nurcie ekonomiczno-finansowo-zarządczym* pod redakcją naukową Anny Karmańskiej

Review of a collective work entitled *Accounting
in the economic, financial and management stream*
edited by Anna Karmańska

ANNA SZYCHTA*

Streszczenie

W 2020 roku ukazała się obszerna publikacja (612 stron) wydana przez Oficynę Wydawniczą SGH w Warszawie pt. *Rachunkowość w nurcie ekonomiczno-finansowo-zarządczym* o podtytule *Złota Księga dla dr. Zdzisława Fedaka z okazji odnowienia dyplomu doktora nauk ekonomicznych*. Jest to szczególnie ważna i cenna praca zbiorowa, przygotowana z inicjatywy i pod redakcją naukową prof. dr hab. Anny Karmańskiej, dyrektora Instytutu Rachunkowości w Szkole Głównej Handlowej (SGH) w Warszawie, dedykowana panu Doktoratowi Z. Fedakowi, Nestorowi nauki i praktyki rachunkowości w Polsce. Niniejszy tekst zawiera recenzję tej publikacji.

Abstract

In 2020, a comprehensive publication (612 pages) was published by the Publishing House of the Warsaw School of Economics, entitled *Accounting in the economic, financial, and management trend* with the subtitle *Golden Book for Dr. Zdzisław Fedak on the occasion of the renewal of the Ph.D. degree in economics*. It is a particularly important and valuable collective work, prepared on the initiative and under the scientific supervision of Prof. Dr. hab. Anna Karmańska, director of the Accounting Institute at the Warsaw School of Economics (SGH), dedicated to Mr. Fedak, the Nestor of accounting science and practice in Poland. This text is a review of this publication.

* Prof. dr hab. Anna Szychta, Uniwersytet Łódzki, Wydział Zarządzania, Katedra Rachunkowości,
 <https://orcid.org/0000-0001-8465-0542>, anna.szychta@uni.lodz.pl

Prezentowana publikacja stanowi wyraz szacunku i podziwu dla wybitnych osiągnięć zawodowych dr. Zdzisława Fedaka oraz podziękowanie środowiska akademickiego za Jego wkład w rozwój nauki rachunkowości, doskonalenie regulacji i praktyki rachunkowości oraz kształcenie kilku pokoleń księgowych w Polsce od końca lat 40. XX wieku, m.in. jako pracownik naukowy w Katedrze Rachunkowości w SGH (1948–1964), wicedyrektor, a następnie dyrektor Departamentu Rachunkowości w Ministerstwie Finansów (1952–1990), autor licznych artykułów i książek oraz od 1981 roku wieloletni redaktor naczelny i do dziś redaktor miesięcznika „Rachunkowość”.

Uroczyste odnowienie dyplomu doktora Zdzisława Fedaka odbyło się w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie 7 października 2020 roku, po 58 latach od jego nadania.

Zasadniczą część książki poprzedzają:

- 1) kopia dyplomu uzyskania stopnia naukowego doktora nauk ekonomicznych przez Zdzisława Fedaka w dn. 27 lutego 1962 roku, na podstawie pracy doktorskiej pt. *Podstawowe zagadnienia rachunku kosztów produkcji przemysłu*, napisanej pod kierunkiem prof. dr. Stanisława Skrzywana;
- 2) osiem listów okolicznościowych zaadresowanych do pana Doktora przez: rektora SGH w Warszawie, dr. hab. Marka Rockiego, prof. SGH; dziekana Kolegium Zarządzania i Finansów SGH, prof. dr. hab. Ryszarda Bartkowiaka; dyrektora Instytutu Rachunkowości SGH, prof. dr. hab. Annę Karmańską; przewodniczącego Rady Naukowej Stowarzyszenia Księgowych w Polsce (SKwP), prof. dr. hab. Zbigniewa Lutego i prezesa Zarządu Głównego SKwP, pana Jerzego Konieckiego; prezesa Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego, prof. dr. hab. Elżbietę Mączyńską, a także przyjaciół i byłych współpracowników Nestora – prof. dr. hab. Kazimierza Sawickiego, panią Izabelę Surmę i panią Joannę Dadacz;
- 3) recenzja na okoliczność odnowienia dyplomu doktora Z. Fedaka, napisana przez prof. dr. hab. Annę Karmańską, która zaprezentowała drogę życiową i dorobek ponad 70-letniej pracy zawodowej Pana Doktora.

Końcowa część publikacji, zatytułowana *Doktorowi Zdzisławowi Fedakowi na pamiątkę*, zawiera relację prof. dr. hab. A. Karmańskiej z uroczystego spotkania, które odbyło się 4 lutego 2019 roku w sali Senatu SGH w Warszawie z okazji 95 rocznicy urodzin Nestora, kopie listów z życzeniami i podziękowaniami dla Jubilata i kilkanaście fotografii dokumentujących to spotkanie.

Na opracowanie naukowe w publikacji składa się 15 rozdziałów, podzielonych na cztery części, potwierdzające „użyteczność poznawczą i implementacyjną nauki o rachunkowości oraz jej otwartość na badania, które” – jak podkreśla redaktor naukowa książki, profesor A. Karmańska (s. 46) – „dziś powinny być prowadzone w wymieszanym naukowo, interdyscyplinarnym nurcie badań: ekonomiczno-finansowo-zarządczych”.

Złożoność nurtu badawczego o takim charakterze w zakresie rachunkowości obrazują tytuły poszczególnych części monografii:

I – *Świadectwo szczególnej historii polskiej rachunkowości*,

II – *Rachunkowość w nurcie badań w obszarze ekonomii i zarządzania*,

III – *Rachunkowość w nurcie badań w obszarze ekonomii i finansów,*

IV – *Rachunkowość w duchu biznesu, technologii dawnej i nam współczesnej.*

Część I obejmuje rozdział autorstwa dr. Zdzisława Fedaka i prof. Anny Karmańskiej zatytułowany *Rachunkowość w Polsce w okresie gospodarki centralnie planowanej – komentarze z autopsji*. Jest to bardzo interesujące opracowanie, przedstawiające historię rachunkowości w Polsce w latach 1945–1989 przez doktora Fedaka, nie tylko świadka tego okresu w dziejach polskiej rachunkowości, ale jej kluczowego twórcę, i współautorkę, która zastosowała metodę badawczą zwaną historią mówioną (*oral history*) do wyspecyfikowania i opatrzenia komentarzem Nestora istotnych zagadnień i aspektów regulacji i praktyki rachunkowości oraz ich uwarunkowań w okresie PRL.

W części II i III publikacji zamieszczono rozdziały opracowane w Instytucie Rachunkowości w Kolegium Zarządzania i Finansów SGH w Warszawie, prezentujące wyniki badań prowadzonych w interdyscyplinarnym nurcie ekonomiczno-finansowo-zarządczym.

Na część II składa się pięć następujących rozdziałów, akcentujących aspekty ekonomiczne i zarządcze rachunkowości:

- *Prewencja czy detekcja problemów w grupie kapitałowej* (Anna Karmańska, Magdalena Indyk);
- *Ujawnienia narracyjne ryzyka w sprawozdawczości rocznej. Propozycja Mapy Ryzyka w ujęciu ex post i ex ante* (Anna Karmańska, Monika Łada);
- *Pomiar dokonań organizacji wirtualnych. Koncepcja badania naukowego i jej ewolucja* (Anna Karmańska, Ryszard Bartkowiak, Sylwester Gregorczyk, Piotr Wachowiak);
- *Wielowymiarowość ryzyka obecności produktów nielegalnych w legalnym łańcuchu dostaw leków, wyzwania globalne dla rachunkowości zarządczej* (Michał Kaczmarski);
- *KL-ARK. Koncepcja pomiaru ekonomicznej jakości zasobów kompetencji pracowników* (Anna Karmańska).

Każdy z tych rozdziałów jest rezultatem wnikliwych badań literaturowych i większość z nich również badań empirycznych przeprowadzonych przez ich autorów, prezentujących aktualne i dużej wagi zagadnienia dla doskonalenia rachunkowości w praktyce. Ich lektura będzie inspiracją do dalszych badań i dyskusji naukowych, w tym na temat zastosowania wielowymiarowych modeli analizy dyskryminacyjnej w odniesieniu do grup kapitałowych, ujawniania obszarów i czynników ryzyka w raportach spółek, podejść do definiowania organizacji wirtualnych, modeli wirtualizacji w działalności przedsiębiorstw i potrzeby weryfikacji systemu pomiaru dokonań w celu dostosowania do specyfiki wirtualnych przedsiębiorstw, a także przesłanek opracowania i wniosków z pierwszego roku funkcjonowania Europejskiego Systemu Weryfikacji Autentyczności Leków oraz wyzwania z tego wynikającego dla rachunkowości zarządczej w ujęciu makroekonomicznym. W dwóch ww. rozdziałach zostały przedstawiane przez prof. Karmańską także dwie autorskie koncepcje o walorach aplikacyjnych: sprawozdawcza Mapa Ryzyka dla podmiotów z sektora niefinansowego oraz koncepcja KL-ARK służąca

do pomiaru ekonomicznej jakości zasobów kompetencji pracowników, która wpisuje się w zbiór modeli pomiarowych kapitału intelektualnego opartych na kategoriach finansowych.

W części III monografii zamieszczono pięć rozdziałów, podejmujących zagadnienia rachunkowości w nurcie badawczym ukierunkowanym na finanse.

W rozdziale pt. *Makropolityka rachunkowości w służbie interesu publicznego: standaryzacja sprawozdawczości finansowej w Japonii* dr Katarzyna Kobiela-Pionnier przedstawiła – na tle zmian społeczno-gospodarczych i uwarunkowań kulturowych – politykę rachunkowości w skali krajowej prowadzoną w Japonii od drugiej połowy XIX wieku, ze szczególnym uwzględnieniem reform w zakresie sprawozdawczości finansowej, realizowanych od lat 90. XX wieku.

W rozdziale pt. *Porównywalność sprawozdań finansowych sporządzanych według MSSF w praktyce spółek z Europy Środkowo-Wschodniej* dr Edyta Łazarowicz zaprezentowała wyniki analizy struktury i treści sprawozdań finansowych 19 spółek z sześciu krajów (Bułgarii, Estonii, Litwy, Łotwy, Polski i Węgier) pod kątem identyfikacji obszarów, w których porównywalność sprawozdań finansowych spółek giełdowych jest niemożliwa albo istotnie utrudniona.

Użyteczność informacji sprawozdawczych jednostek sektora budżetowego w Polsce to tytuł kolejnego rozdziału, w którym dr Magdalena Giedroyć zawarła rozważania o tym, czy informacje sporządzane przez jednostki sfery budżetowej mają wartość dla ich interesariuszy w realizacji zakładanych celów sprawozdawczych oraz podjęła próbę oceny korzyści i kosztów związanych z przygotowaniem informacji sprawozdawczych w tego typu jednostkach.

Dr Katarzyna Bareja przedstawiła w rozdziale pt. *Utrata wartości firmy w skonsolidowanych sprawozdaniach polskich spółek giełdowych* zawilości księgowe związane ze sprawozdawczym ujęciem transakcji fuzji i przejęć oraz raportowaniem skutków tych transakcji w kolejnych okresach po ich dokonaniu, a także odpowiedziała na pytanie, czy istnieje możliwość pozyskania ze sprawozdań finansowych sporządzanych według MSSF informacji o przyczynach niepowodzeń fuzji i przejęć, skutkujących dokonaniem odpisu wartości firmy.

Rozdział autorstwa dr Małgorzaty Mierzejewskiej pt. *Możliwość zbliżenia prawa podatkowego i prawa bilansowego – głos w dyskusji* dotyczy charakterystyki podatku jako kategorii ogólnej będącej przedmiotem dyskusji społecznych i powodem reform inicjowanych przez różne środowiska, a także rozważań o możliwości unifikacji albo zbliżenia norm prawa podatkowego i prawa bilansowego.

Część IV publikacji obejmuje cztery rozdziały autorstwa profesorów z kilku ośrodków naukowych w Polsce, którzy naświetlili ewolucyjne aspekty praktyki rachunkowości, jej współczesną złożoność i powiązania z nowoczesnymi technologiami informacyjnymi.

Prof. Zbigniew Luty w tekście pt. *O rachunkowości i biznesie* przedstawił trzy podejścia (zachowawcze, obojętne i nowatorskie) do relacji rachunkowości i modelu biznesu, wskazał na ścisłą integrację zmian modelu biznesu i rachunkowości, wyrażającą się koniecznością dostosowania polityki rachunkowości podmiotu gospodarczego do nowego modelu biznesu, a także rolę etyki w biznesie i etyki w obszarze rachunkowości jako elementów kultury biznesowej.

Rozdział pt. *O rachunkowości i liczydłach*, autorstwa prof. Sławomira Sojaka, dotyczy historii abakusa (liczydła) jako narzędzia pomocniczego ułatwiającego prowadzenie działalności gospodarczej. Zawiera chronologiczną charakterystykę różnych rodzajów liczydeł z perspektywy rozwoju rachunkowości, począwszy od pierwotnych form abakusa, tj. użycia karbów i dłoni z okresu 35000–20000 lat przed Chr., a kończąc na maszynach liczących w XIX wieku. Autor objaśnił technikę wykonywania obliczeń z wykorzystaniem abakusa według zaleceń polskich autorów z XVI wieku na przykładach liczbowych, w których wykorzystał dane związane z faktami z życia dr. Z. Fedaka.

Prof. Aldona Kamela-Sowińska wskazała w eseju pt. *O rachunkowości i chmurze* obszary łączące rachunkowość i chmurę informatyczną (obliczeniową) i ciekawe przemyslenia na ich temat. Przedstawione przez autorkę refleksje dotyczą powiązań: (1) biznes-etyka-rachunkowość i chmura, (2) postęp-wiedza-rachunkowość i chmura, (3) młodzi adepci sztuki księgowej a chmura, (4) chmura meteorologiczna *versus* chmura obliczeniowa, (5) *blockchain* a chmura obliczeniowa. Prof. A. Kamela-Sowińska podkreśla, że rachunkowość prowadzona w chmurze i technologia *blockchain* stanowią wyzwanie dla edukacji w dziedzinie rachunkowości, potęgują znaczenie etyki zawodu księgowego i audytora oraz spowodują zmiany w pracy związanej z rachunkowością i mentalności osób taką pracą wykonujących.

Prof. Mirosława Kwiecień w rozdziale pt. *O rachunkowości i sztucznej inteligencji* zawarła rozważania dotyczące dylematów współczesnej rachunkowości, które wynikają z ogromnych zmian zachodzących w przestrzeni cyfrowej, koncentrując się na ewolucji rachunkowości w kierunku systemu informacyjnego z bazą wiedzy oraz poglądach na temat inteligentnego systemu informacyjnego, który można utożsamiać z pojęciem sztucznej inteligencji w rachunkowości.

Prezentowana publikacja stanowi obszerne i interesujące źródło wiedzy o różnych aspektach rachunkowości, rozpatrywanych w interdyscyplinarnym nurcie badawczym ekonomiczno-finansowo-zarządczym. Jest to zbiór opracowań naukowych polecanych nie tylko innym pracownikom naukowym rachunkowości i studentom kierunków związanych z rachunkowością, finansami i zarządzaniem, ale także praktykom rachunkowości, biegłym rewidentom i menedżerom, którzy znajdują w tym zbiorze zarówno treści poznawcze, jak i aplikacyjne z zakresu rachunkowości finansowej i zarządczej.

Ponadto, jest to praca ukazująca sylwetkę i osiągnięcia zawodowe Polaka, który całe życie związał w sposób szczególny z nauką i praktyką rachunkowości. Zaangażowanie i pasja w długoletniej pracy zawodowej, charyzma wykładowcy, błyskotliwość i wyjątkowe poczucie humoru to cechy Doktora Zdzisława Fedaka, który stanowi wzór dla wielu pokoleń osób związanych z rachunkowością w Polsce. Do podziękowań Nestorowi za wiedzę, którą można czerpać z Jego publikacji, oraz uznania i podziwu dla Jego dokonań, wyrażonych przez Autorów scharakteryzowanej pracy zbiorowej, dołącza się pisząca tę recenzję.

